MODALIZAREA, DEIXISUL ŞI ALTE ELEMENTE DE CONSTRUCŢIA DISCURSULUI ÎN MS. 45, PRIMA VERSIUNE ROMÂNEASCĂ INTEGRALĂ A VECHIULUI TESTAMENT, EFECTUATĂ DE NICOLAE MILESCU SPĂTARUL*

LUCIA-GABRIELA MUNTEANU
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi
luciagabrielamunteanu@hotmail.com

Abstract: This article aims to emphasize a series of aspects related to the discursive and stylistic qualities of MS. 45, the first integral translation of the Old Testament in Romanian, produced by the notable scholar Nicolae Spatarul Milescu in Constantinople (1661-1664), and based on the Frankfurt edition (1597) of the Greek Septuagint. Particular attention will be devoted to analysing modalities of speech, the use of deictic words, as well as anaphoras. I will argue that these phenomena shed light on the structural-functional potentialities of the Romanian language's mid-17th century syntax, which in successfully accommodating a Biblical text attested its abilities to satisfactorily transfer meaning and scope from the original sources into the local vernacular.
Keywords: Nicolae Spătarul Milescu, biblical discourse, modalisation, deixis, anaphora, old Romanian, Eugenio Coseriu

1. Aspecte ale construcţiei discursului

Ca discurs, MS. 45 reprezintă un act lingvistic particular, în contextul special al traducerii; acest produs al vorbirii, ca şi discursul original din textul-sursă, este un text unic şi complex căruia i s-a fixat denominaţia de d i s c u r s b i b l i c, caracterizat, în mod exemplar, prin toate formele tipologice discursive, de la discurs politic şi poetic, cu structuri descriptive, narative, dialogate şi combinate, până la discursul didactic, juridic sau filosofic. Coşeriu 2009: 305-309 stabileşte, într-o viziune integratoare, că în discurs se actualizează toată cunoaşterea lingvistică, de la discursul repetat şi metalimbaj, până la aspectele diafazice şi diatopice ale limbii, simultan cu implicita cunoaştere extralingvistică, toate împreună formând sensul discursului. De asemenea, în Coşeriu 2009: 275 se vorbeşte de discursuri „aparţinând u n i v e r s u l u i d i s c u r s u l u i o b i e c t u a l" (care se referă la o realitate considerată ca fiind exterioară şi anterioară discursurilor în sine) şi de discursuri „prin intermediul cărora se construieşte sau se presupune o realitate. Astfel, *Odiseea* nu este nici adevărată, nici falsă din punctul de vedere al logicii apofantice, întrucât – ca discurs poetic – nu este

* *Modalisation, deixis and other elements of speech construction in Ms. 45, the first integral translation of the Old Testament in Romanian, produced by Nicolae Spătarul Milescu*

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

un discurs în care să se vorbească despre o realitate existentă şi exterioară discursului în sine, ci dimpotrivă, este un discurs în care se construieşte o realitate". Acelaşi lucru, credem, că s-ar putea spune şi despre B i b l i e, cu nuanţarea că această Carte a Cărţilor poate fi considerată un topos textual în care universul discursului obiectual se completează cu cel al discursului p o i e t i z a n t, întemeietor de realităţi; istoria ca adevăr şi ficţiunea ca istorie sunt dimensiuni complementare ale eposului biblic ca discurs.

În noua Gramatică a Academiei figurează următoarele elemente ca fiind definitorii în ceea ce priveşte construcţia discursului: **afirmaţia**, **negaţia**, **modalizarea**, **deixisul**, **anafora**, **conectorii** frastici şi transfrastici, **repetiţia**, **anacolutul**, **construcţiile incidente**, **elipsa** şi **imbricarea**. Exemplificăm în cele ce urmează câteva particularităţi ale limbii Manuscrisului 45, referitoare la o parte dintre elementele menţionate mai sus.

2. Modalizarea

Definită drept o categorie semantică, parţial gramaticalizată (GLR II 2008: 702-726), modalitatea exprimă „atitudinea cognitivă, volitivă sau evaluativă faţă de stările de lucruri, reale sau potenţiale, descrise prin limbaj". În acest sens, modalitatea se exprimă prin anumite mărci identificabile în actul de limbaj şi înscrie în mesaj diferite nuanţe de atitudine a locutorului:

- atitudinea evaluativă ca apreciere pozitivă: *Şi dzise Domnul Dumnedzău: Nu* ***iaste bine*** *a fi omul sângur* (Fac. 2:18).

- atitudinea cognitivă exprimată prin adverbe şi atitudinea volitivă (deziderativă) exprimată prin modul verbal imperativ: *Şi dzise Aviméleh cătră Isaac: „****Du-te*** *de la noi pentru că mai* ***tare*** *decât noi te-ai făcut* ***foarte****"* (Fac. 26:16).

Dintre modalizatorii lexico-gramaticali exemplificăm câteva secvenţe cu adverbe modale, combinate la nivelul discursului cu operatori modali verbali, într-o interacţiune pragmatică, pentru a exprima certitudinea – *Şi făcu* ***aşa*** *Moisí şi Aaron, după cum le porânci lor Domnul* (Ieş. 7:20) - sau probabilitatea - *Şi dzise limbii lui:* ***Iată****, limba fiilor Israil – maare mulţiime şi* ***poate*** *mai multu de noi* (Ieş. 1:9). Ca aspect al subiectivităţii specifice discursului direct – *Şi dzise Domnul cătră Moisí: „****Sui-te*** *la munte, cel decinde de muntele Navan, şi vezi pământul lui Hanaan* (Num. 27:12) sau discursului redat - *Dzise că* ***să vor întoarce*** *de cătră strâmbătate* (Iov 6:10), modalitatea atinge un grad maxim de subiectivitate în varianta ei de categorie apreciativă, realizată cu mijloace lexicale, şi anume prin verbe cu semantică apreciativă: *Şi* ***plăcu*** *cuvântul înaintea lui faraon şi înaintea tuturor slugelor lui* (Fac. 41:37), *Şi audzându nărodul cuvântul acestu rău,* ***plânse*** *cu plânsuri* (Ieş. 33:4).

Operatori modali importanţi, ca şi în limba de azi, sunt verbele modale *a putea*, ca în exemplul: - *Şi dzise: Nu* ***vei putea*** *să vedzi faţa mea* (Ieş. 33:20) şi *a trebui*, ca în exemplul: *Iată, ne-ai întristat noao toată întristarea aceasta; ce* ***trebuie*** *a face ţie?* (4Reg. 4:13).

Modalitatea deontică, exprimând „gradul de obligativitate sau de permisivitate a situaţiilor descrise într-o propoziţie" (GLR II 2008: 718), este realizată foarte frecvent, de pildă în *Levitic*, prin folosirea timpului viitor, aşa cum vedem în exemplele imediat

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

următoare: *Şi* ***vor pune*** *fiii lui Aaron, preuţii, foc pre jirtăvnic şi* ***vor grămădi*** *lêmne pre foc* (Lev. 1:7); *Şi* ***vei aduce*** *jirtva carea o* ***vei face*** *dentru acêstea Domnului şi* ***vei aduce*** *la preutul* (Lev. 2:8).

În acelaşi enunţ, se pot combina modalizatori epistemici (verbul impersonal cu sens de obligaţie *nu să cade*, verbul la viitor *va face*, tiparul sintactic condiţional, format din conjuncţie şi verbul predicat la viitor *de va greşi*) cu modalizatori deontici (locuţiunea adverbială *fără de voie*), după cum se poate observa în exemplul: *Grăiêşte către fiii lui Israil dzicându: «Suflet* ***de va greşi*** *înaintea Domnului,* ***fără de voie****, den toate porâncele Domnului carele* ***nu să cade*** *să le facă şi* ***va face*** *una dentru acêlea* (Lev. 4:2).

3. Deixisul

În faptul că „un nume «arată» *o modalitate a fiinţării* (sau, mai bine zis, el o constituie şi o reprezintă)", Eugeniu Coşeriu (2009: 12) vede o trăsătură esenţială a limbajului, numită prin sintagma terminologică *caracterul deictic*. Deixisul propriu-zis este considerat de autorul citat o *situare localizatoare* sau *deictică*, înţeleasă ca o operaţie a vorbirii care „poate semnala spaţiul ocupat de entităţile denotate, în raport cu circumstanţele discursului" (Coşeriu 2009: 214). Operaţiile verbale care „se execută *pentru a spune ceva despre ceva prin intermediul semnelor limbii*, adică pentru «a actualiza» şi a orienta spre realitatea concretă un semn «virtual» (aparţinând «limbii») sau pentru a delimita, preciza şi orienta referinţa unui semn (virtual sau actual)" aparţin domeniului **determinării nominale** (Coşeriu 2009: 206), domeniu în care sunt incluşi actualizatorii, discriminatorii, delimitatorii şi identificatorii. În GLR II 2008: 727-748 cadrul deictic este delimitat mult mai larg.

3.1. Deixisul personal

Persoanele I şi a II-a sunt deicticele care denumesc locutorul şi alocutorul, „constituie baza de raportare a deixisului spaţial şi este o componentă intrinsecă a deixisului social" (GLR II 2008: 738): ***Eu*** *sântu Dumnedzăul tău ce* ***m-am ivit*** *ţie în locul lui Dumnedzău, unde mi-ai unsu acoló stâlpu şi* ***te-ai rugat*** *mie rugă. Acum dară* ***scoală-te*** *şi ieşi den pământul acesta şi pasă la pământul naşterii tale şi voi fi cu tine!* (Fac. 31:13). În discursul reprodus în vorbire directă coordonata deictică se schimbă: *Şi* ***tu*** *mi-****ai dzis****: ****Ştiu****-te mai bine decât pre toţi şi dar ai la mine* (Fac. 33:12). Discursul reprodus păstrează cadrul deictic primar: *Şi* ***dzise*** *că* ***au fugit*** *nărodul dentru războiu şi au cădzut mulţi dentru nărod* (2Reg. 1:4). *Şi* ***dzise*** *tatăl ei: „Dzicând* ***ai dzis*** *că urând* ***am urât*** *pre ea şi am datu-o pre ea unuia dentru tovarăşii tăi* (Jud. 15:2). Analiza deicticelor personale pune în evidenţă caracterul scenic al discursului biblic.

3.2. Deixisul spaţial

Deixisul spaţial este acela care „codifică configuraţia spaţială a contextului comunicării prin raportare la poziţia interlocutorilor" (GLR II 2008: 738) şi se realizează prin mijloace lexicale, slab gramaticalizate, după cum exemplificăm în secvenţele de mai jos:

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

- adverbe de loc: *Ia-mblați și pogorându să turburăm* ***acoló*** *limbile lor pentru ca să nu audză fieștecarele glasul aproapelui său* (Fac. 11:7). *„Ședeți* ***acii*** *cu măgariul, iară eu și copilașul vom mêrge* ***până acii*** *și, închinându-ne, ne vom întoarce la voi"* (Fac. 22:5).

- pronume și adjectiv demonstrativ: *Să-mi dea mie* ***acesta*** *întru voi întru avêre de mormântu* (Fac. 23:9). *Și dzise cătră însul sluga: „Cândai nu va vrea fata ca să margă cu mine îndărătu întru* ***acesta*** *pământu, și întoarce-voi pre ficiorul tău la pământul de unde ai ieșit, de acoló"?* (Fac. 24:5).

- prepoziții sau locuțiuni prepoziționale care indică poziția unui obiect: *Ție îți voi da pământul acesta și săminției tale», acesta va trimite îngerul său* ***înaintea ta*** *și vei lua fămêie ficiorului mieu Isaac de acoló* (Fac. 24:7).

3.3. Deixisul temporal

Deixisul temporal codifică reprezentarea temporală din actul comunicativ și are ca mijloace de realizare următoarele elemente:

- morfemele timpurilor verbale: *Preste al mieu cuvânt* ***n-au adaos*** *și vêseli* ***să făcea*** *când lor* ***grăiam*** (Iov 29:22.

- adverbe temporale: *Și dzise Domnul: Iată un neam și un rostu a tuturora; și* ***acum*** *aceasta au început a face.* ***Acmu*** *să nu lipsască dentru înșii toate câte vor apuca a face* (Fac. 11:6). *Și dară, cu adevărat eu mă înșelaiu, lângă mine* ***mâne*** *înșelăciunea* (Iov 19:4).

- numerale adverbiale: *Și încungiurați cetatea toți oamenii de războiu, împregiurul cetății* ***o dată*** (Ios. 6:3).

- adjective folosite ca determinări ale unor substantive comune care denumesc unități de timp calendaristic: *Scălda-voi preste* ***fieștecare noapte*** *patul mieu* (Ps. 6:6).

3.4. Deixisul descriptiv

Deixisul descriptiv „cuprinde o clasă restrânsă de expresii, care se referă ostensiv la caracteristicile unor acțiuni sau ale unor entități făcând parte din contextul comunicării" (GLR II 2008: 747). Exemplificăm o secvență cu deicticul adverbial *așa*: *Și* ***așa****, pre cel ce au căzut dentru cei pângăriți, fiind de o limbă, pre drum a-i certa și cu arătări ii omorâia* (3 Mac. 7:14).

4. Anafora

Anafora, ca structură sintactică, asigură discursului continuitate și coerență, are legătură cu deixisul, cu care are în comun „mecanisme asemănătoare de preluare a interpretării referențiale a unui element lingvistic de la alt element" (GLR II 2008: 749); de pildă, în MS. 45 se regăsesc multe tipuri de anaforă, dintre care exemplificăm:

- anafora sintactică sau legată: *Și dzise Lavan lui Iacov: Iată aceasta movilă și stâlpul* ***carele*** *am pus întru mijlocul mieu și al tău mărturisêște stâlpul acesta. Pentru acêea s-au numit numele Movila* (Fac. 31:48). Aceasta se realizează prin pronumele relativ, identic referențial cu antecedentul său, *stâlpul*.

BDD-A25916 © 2016 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

- anafora identităţii referenţiale reia integral referentul antecedentului: *Fiilor Aaron den nărodul lui Caath, fiilor Levi, căci* ***acestora*** *li s-au făcut sorţul cel dentâi -* ***τούτοις*** *ἐγενήθη ὁ κλῆρος* (Ios. 21:10).

- anafora cumulativă sau rezumativă reia printr-un element sintactic unic mai mulţi referenţi diferiţi, chiar din mai multe enunţuri; în exemplul de mai jos anafora se exprimă prin pronumele nehotărât *toate*, ca în exemplul: *Şi prindeţi vii pre casa tătâne-mieu şi pre maică-mea şi pre fraţii miei şi pre surorile mêle şi* ***toate*** *câte au ei –* ***πάντα****, ὅσα ἐστὶν αὐτοις* (Ios. 2:13).

Anafora pronominală include cliticele reflexive (*se*, *îşi*), dative posesive, pronume relative, personale de persoana a III-a, pronumele şi adjective demonstrative, pronumele şi adjective posesive. Ca element al vorbirii, anafora, ca şi alte fenomene, constituie o tehnică în cadrul activităţii lingvistice, o posibilitate universală ale vorbirii (Coşeriu 2009: 205). În acest sens, transferul anaforelor din textul-sursă se realizează „natural", aşa cum se poate vedea comparând formulările traducătorului în româneşte cu cele din originalul grecesc.

5. Conectori frastici şi transfrastici

Conectorii frastici au rol în realizarea relaţiilor sintactico-semantice. Conectorii transfrastici realizează legăturile între enunţuri, ca părţi ale unui text, legături impuse de nivelul pragmatic al vorbirii, unde funcţionează intenţia şi contextul de comunicare.

La nivel transfrasfrastic, foarte frecvent şi definitoriu pentru stilul discursiv biblic, este aşa-numitul „*şi* narativ". De pildă, în cartea cu un caracter pronunţat epic a Judecătorilor, aproape toate secvenţele din discursul povestitorului, desfăşurate în stil indirect, încep cu un „*şi* narativ"; exemplificăm printr-o singură secvenţă din cele foarte multe şi vom da, imediat, câte un exemplu pentru cele trei contexte de excepţie, în care se uzează de conectorul transfrastic argumentativ ***pentru acêea*** şi de structura anaforică ***întru dzilele acêlea***, cu rol de conector transfrastic:

Şi *dzise Iúda cătră Simeon, fratele lui: Suie-te împreună cu mine întru sorţul mieu şi vom da războiu întru hananeu şi voi mêrge şi eu împreună cu tine întru sorţul tău.* ***Şi*** *mêrse împreună cu el Simeon* (Jud. 1:3).

Pentru acêea *s-au chemat numele locului aceluia „Plânsori" şi au jirtvuit acoló Domnului* (Jud. 2:5). ***Întru dzilele acêlea*** *nu era împărat întru Israil şi întru dzilele acêlea fêliul lui Dan cerca şie moştnenire ca să lăcuiască* (Jud. 18:1). Ceea ce numim „*şi* narativ" (conj. gr. *καί*) se află de mii de ori în textul original al *Septuagintei*.

În cartea Judecătorilor din BIBL.1990, „diortositorii" moderni renunţă la această particularitate „arhaică" şi redundantă pentru cititorul contemporan, folosind drept conectori transfrastici structuri precum: ***după aceea***, ***iar***, ***atunci***, ***apoi*** ş. a.

Exemplificăm mai jos şi alte tipuri de conectori identificaţi în discursul biblic al MS. 45:

- conectori de structurare discursivă: ***Încă acesta grăind****, şi veni alt ⌊vestitor cătră Iov⌋ şi dzise* (Iov 1:16). Structura *încă acesta grăind* se repetă în trei versete consecutive, asigurând coerenţa intrării în spectacolul dialogal, printr-o stratagemă narativă care fie relatează în stil indirect, fie redă discursul locutorilor.

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

- conectori argumentativi de explicaţie sau justificare: ***Pentru căci*** *dară în pântece n-am murit şi den pântece am ieşit şi nu îndată am pierit?* (Iov 3:11).

- conectori cu funcţie expresiv-emotivă: *Piară zua întru carea am născut şi noaptea acêea întru carea au dzis:* ***Iată*** *făt!* (Iov 3:3).

- conectori concluzivi cu rol de argumentare: *Fă-te* ***dară*** *şi tu la cuvintele tale după cuvintele unuia dentru aceştiia şi grăiêşte bune!* (3Reg. 22:13). *Cunoaşteţi* ***dară*** *şi vedeţi că răutate acesta cearcă* (3Reg. 20:7).

- conectori adversativi, care anunţă o altă perspetivă în tema comunicării: ***Iară*** *Poarta Izvorului au întăritu-o Solomon* (Neem. 3:15). ***Iară*** *fiiului lui voi da cêle doao buzdugane* (3Reg. 11:36).

- conectori concesivi: ***Cu toate acêstea*** *mai greşit-au încă, şi n-au crezut întru minunile lui ἐν πᾶσιν τούτοις ἥμαρτον ἔτι* (Ps. 77:36). Frâncu 2009: 413 consideră acest conector, alături de variantele cu toate(cu) acestea, cu acestea (cu) toate, uzual în textele traduse din greceşte, locuţiunea respectivă fiind un calc după această limbă. În versetul citat mai sus, ca şi în altă parte, şi anume la Iez. 16:42 (*Pentru carele nu ţi-ai adus aminte de dzua prunciei tale şi mă mâhniiai cu toate acêstea*), în *Septuaginta* găsim expresia similară *ἐν πᾶσιν τούτοις*.

- conectori modali de continuitate discursivă: ***Aşijderea*** *şi Solomon cêle 8 dzile au ţânut* (2Mac. 2:12). ***Aşijdirile*** *şi Iúdei, câte s-au întâmplat pentru războiul ce s-au făcut noao, le-au adunat* (2Mac. 2:14).

Este evidentă contribuţia acestor conectori la coeziunea şi coerenţa discursului, ei marcând, de asemenea, procesul firesc de maturizare a nivelului sintactic al limbii româneşti scrise de la mijlocul secolului al XVII-lea.

6. Repetiţia

Ca tehnică universală a vorbirii, repetiţia se dezvoltă ca realizare lingvistică şi în procesul traducerii Bibliei, contribuind, prin autoritatea cuvântului sacru, la răspândirea unor modele de discurs, vii şi reactualizate creativ. În MS. 45 am identificat o sumă de repetiţii, pe care le ordonăm după cum urmează:

6. 1. Repetiţia identică

Repetiţia identică conţine părţi de vorbire de acelaşi fel. În exemplele următoare adverbul repetat are rol intensificator: *Iară apa să întăriia foarte foarte pre pământu şi acoperi toţi munţii cei înalţi carii era suptu ceriu* (Fac. 7:19). *Pământul carele am socotit pre însul bun iaste foarte, foarte* (Num. 14:7).

6. 2. Repetiţia modificată

Repetiţia modificată conţine o altă formă a primului termen, ca de exemplu în numele cărţii biblice *Cântarea cântărilor*, sintagmă calchiată după ebraică în toate variantele traduse. Un tip de repeteţii modificate putem considera şi funcţiile gramaticale precum complementele sau atributele interne, ca în exemplele: *Şi* ***să rugă rugă*** *Domnului dzicându* (2Reg. 1:11), *Ar fi* ***mâncat mâncând*** *astădzi nărodul den prăzile vrăjmaşilor lor*

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

(2Reg. 14:30), *Şi vei pune* ***acoperirea acoperemântului*** *pre uşea cortului mărturiei* (Ieş. 40:6), *Şi vei aduce pre berbêce tot pre jirtăvnic ardere de tot Domnului, cătră* ***miros a mirosénii*** *frumoase* (Ieş. 29:18).

6. 3. Repetiţia imediată şi repetiţia la distanţă

După criteriul distanţei dintre termeni, repetiţiile pot fi împărţite în următoarele categorii:

- repetiţii imediate, ca în exemplul: *Iară apa să întăriia* ***foarte foarte*** *pre pământu* (Fac. 7:19).

- repetiţii la distanţă, ca în versetul: *Eu* ***gol*** *am ieşit dentru pântecile maicii mêle,* ***gol*** *voi şi întra acoló* (Iov 1:21).

6. 4. Repetiţia liberă şi repetiţia fixată

După criteriul fixităţii structurii din care este formată repetiţia, se identifică în MS. 45 următoarele tipuri de repetiţie:

- **repetiţii libere**, create în procesul transferului lingvistic: ***Doă-doă****, întrară cătră Nóe în săcriiu, parte bărbătească şi fămeiască, după cum i-au porâncit lui Dumnedzău* (Fac. 7:9).

- repetiţii fixate la nivel structural: *Cuvintele Domnului – cuvinte curate* (Ps. 11:7).

- repetiţii fixate la nivel structural şi lexical: *Pentru căci dzise întru inima lui: «Nu mă voi clăti dentru rudă întru rudă fără de rău»* (Ps. 9:28). *Domnul împărat întru vac şi întru vacul vacului, pieriţi limbi dentru pământul lui* (Ps. 9:40).

6. 5. Tipurile repetitive cele mai frecvente

Tipurile repetitive „cele mai folosite pentru realizarea coeziunii textuale sunt: anadiploza, chiasmul, paralelismul sintactic, laitmotivul şi anumite structuri atributive" (GLR II 2008:788). Exemplificăm în continuare aceste tipuri:

- **anadiploza** este procedeul care constă în repetarea unei secvenţe la sfârşitul unei unităţi sintactice şi la începutul celei următoare: *Şi el* ***va judeca*** *lumea cu dreptate,* ***judeca-va*** *năroadele cu dreptate* (Ps. 9:8). *Ţie s-au lăsat săracul,* ***săracului*** *tu ai fost ajutor* (Ps. 9:38). ***Fiii striini*** *au minţit mie,* ***fiii striini*** *s-au vechit şi s-au şchiopat* (Ps. 17:49).

- **chiasmul** „este procedeul sintactic prin care se repetă aceleaşi elemente, dar în ordine inversă; de cele mai multe ori emfaza astfel realizată este amplificată prin pronunţarea parţială a secvenţei repetate cu o proeminenţă dinamică" (GLR II 2008:789): *Şi fiii lui Israil* ***au mâncat mană*** *40 de ani, până au venit la pământul lăcuit;* ***pre mană au mâncat*** (Ieş. 16:35). *Domnul ajuta-****i****-va* ***lui*** *pre patul durerii* ***lui****; tot aşternutul* ***lui*** *ai întorsu întru boala* ***lui*** (Ps. 40:3). *De brazi de la Vasanítida* ***au făcut*** *vâslele tale, bisêricile tale* ***făcutu-le-au*** *dentru elefand* (Plg. 27:6).

- **laitmotivul** constituie repetarea de mai multe ori a unei structuri cu rol tematic important: ***Până când****, Doamne, mă vei uita până în săvârşit?* ***Până când*** *voi pune sfaturi întru sufletul mieu.* ***Până când*** *întorci faţa ta de cătră mine?* (Ps. 12:1).

- **paralelismul sintactic** este repetarea unei unităţi cu structură simetrică; acest procedeu sintactic nu implică obligatoriu repetări lexicale, după cum vedem în

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

exemplele extrase din corpul MS. 45: ***Domnul au dat, Domnul au luat,*** *în ce chip Domnului s-au făcut, aşa s-au şi făcut* (Iov 1:21). ***Frica Domnului — mărirea şi lauda şi veselie şi cununa*** *bucuriei./* ***Frica Domnului*** *ghizdăvi-va inima şi va da* ***veselie şi bucurie şi îndălungare*** *vieţii* (Sir. 1:9-10). *Luară-mă* ***ca un leu gata la vânat****, şi* ***ca un puiu de leu lăcuind*** *întru ascunderi* (Ps. 16:13). ***Şi pre nepriêtenii*** *miei datu-mi-ai umăr,* ***şi pre cei ce urăsc*** *pre mine i-ai pierdut de tot* (Ps. 17:44). *Poftite* ***mai mult decât aurul*** *şi piatră cinstită multă, şi* ***mai dulce decât miêrea*** *şi fagurul* (Ps. 17:49). ***Domnul — lumina*** *mea şi mântuitoriul mieu,* ***dă cine mă voi tême****?/* ***Domnul — scutitoriul*** *vieţii mêle;* ***de cătră cine mă voi spământa?*** (Ps. 26:1-2).

Cu funcţii textuale multiple, tehnica repetiţiei conferă discursului contur argumentativ suplimentar, prin sensul intensificator explicit şi prin punctarea strategiilor de expresivitate pragmatică.

În loc de concluzii

Această trecere în revistă a aspectelor privind construcţia discursului relevă disponibilitatea structural-funcţională a sintaxei limbii române la mijlocul secolului al XVII-lea, în varianta ei biblică, de a realiza un transfer de conţinut satisfăcător dinspre textul-sursă spre textul-ţintă.

Structurile sintactice se pot considera mărci ale pragmaticii discursului biblic, pe care talentul şi geniul lingvistic al lui Nicolae Spătarul Milescu l-au creat în limba română şi, ca pionier, cărturarul a instituit un drum al continuităţii. Ca un argument al acestei afirmaţii, propun o succintă privire diacronică de-a lungul primelor versete din cartea Rut în patru versiuni româneşti succesive, prima fiind cea la care ne referim în aceste pagini:

MS. 45 (1664):
1. Şi fu întru dzilele când judeca judecătorii şi să făcu foamete pre pământu. Şi mêrse om den Vithlêem a Iúdei ca să nemernicească întru ţarina lui Moav, el şi muiêrea lui şi amândoi ficiorii lui.
2. Şi numele omului Elimeleh şi numele muierii lui Noemín şi numele celor 2 ficiori ai lui Maálon şi Heleon, efrathêni den Vithlêem Iúdei şi veniră la ţarina lui Moav şi era acoló.
3. Şi muri Eliméleh, bărbatul ii Noemin, şi rămase ea şi amândoi ficiorii ei.

BIBL. 1688:
1. Şi fu în zilele când judeca judecători şi să făcu foamete pre pământ şi mêrse om den Vithlêemul Iudei ca să nemernicească în ţarena lui Moav, el şi muiêre lui şi amândoi feciorii lui.
2. Şi numele omului Avimeléh, şi numele muierii lui Noemín. Şi numele celor doi feciori ai lui, Maálon şi Heleón, efratêni den Vithlêém Iúdei; şi veniră la ţarena lui Moáv şi era acoló.
3. Şi muri Eliméleh, bărbatul Noemínii, şi rămase ea şi amândoi feciorii ei.

BIBL. 1914
1. Şi a fost în zilele întru care cârmuiau judecătorii, s'a făcut foamete pre pământ, şi a mers un om din Vitleemul lui Iuda, ca să lăcuiască în ţarina lui Moav, el şi femeia lui şi doi fii ai lui.

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

2. Şi numele bărbatului Elimeleh, şi numele femeii lui Noemi, şi numele celor doi feciori ai lui Maalon şi Heleon, Efrateni din Vitleemul lui Iuda, şi au venit în ţarina lui Moav, şi erau acolo.
3. Şi a murit Elimeleh, bărbatul Noemii, şi a rămas ea cu cei doi feciori ai ei.

BIBL. 1939
1. În zilele când cârmuiau judecătorii, întâmplându-se foamete în ţară, un om din Betleemul lui Iuda, s'a dus să locuiască în ţara Moabului, el şi femeia lui şi cei doi feciori ai lui.
2. Şi numele omului era Elimelec şi numele soţiei sale Noemina, iar numele celor doi feciori ai săi: Mahlon şi Chilion. Ei erau Efrateni din Betleemul lui Iuda şi au venit în ţara Moabului şi au trăit acolo.
3. Însă Elimelec, bărbatul Noeminei, a murit şi a rămas ea cu cei doi fii ai ei.

În urma lecturii în paralel a versiunilor de mai sus se pot evidenţia câteva tipare sintactice, instituite prin transfer lingvistic din limba greacă în limba română, precum următoarele structuri: conectorul transfrastic *şi*, care asigură coerenţa povestirii în stil indirect, anafora sintactică sau legată realizată prin adverbul relativ *când* şi pronumele *întru care*, identice referenţial cu antecedentul lor, anafore pronominale (*el şi muiêrea lui şi amândoi ficiorii lui*), repetarea unor unităţi cu structură simetrică şi instituirea figurii repetitive numite paralelism sintactic (*Şi numele omului.../ şi numele muierii... / şi numele celor doi feciori...*), situările deictice prin tiparul de dependenţă a complementului locativ faţă de verbul-predicat (*era acolô*), topica narativă ce pune accent pe verbul-predicat (*când judeca judecătorii/ şi să făcu foamete/ Şi mêrse om* etc.), exprimarea finalităţii unei acţiuni printr-o propoziţie cu verbul-predicat la modul conjunctiv (*ca să nemernicească în ţarena lui Moav...*).

În procesul traducerii, textul din MS. 45 fundamentează anumite tipare de construcţie discursivă, ceea ce implică, de asemenea, instituirea figurilor sintactice prin care se exprimă repetiţia sau insistenţa, precum anadiploza, anafora, chiasmul, epifora sinonimică, metafraza şi celelalte, care astfel vor intra, ca nişte clişee sau procedee, în toate variantele stilistice ale limbii romune comune.

Bibliografie

1. Izvoare

BIBL.1688: *Biblia 1688*, în seria *Monumenta linguae Dacoromanorum*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 1988-2013.

BIBL.1914: *Biblia adică Dumnezeeasca Scriptură a Legii Vechi şi a Celei Nouă*, tipărită în zilele Mejestăţei Sale, Carol I, Regele României, Ediţia Sfântului Sinod, Bucureşti, Tipografia cărţilor bisericeşti, 1914.

BIBL.1939: *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi a Noului Testament*, tradusă după textele originale ebraice şi greceşti de preoţii profesori Vasile Radu şi Gala Galaction din înalta iniţiativă a Majestăţii Sale Regelui Carol II, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă «Regele Carol II», 1939.

BIBL.1990: *Biblia sau Sfânta Scriptură...*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1990.

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)

CIORĂNESCU DER: Alexandru Ciorănescu, *Dicţionarul etimologic al limbii române*, Ediţie îngrijită de Tudora Şandru Mehedinţi şi Magdalena Popescu Marin, Editura Saeculum I. O. , Bucureşti, 2001.

MS. 45: Biblioteca filialei Cluj a Academiei Române, fondul Blaj, manuscrisul românesc nr. 45; conţine traducerea integrală a *Vechiului Testament*, efectuată de Nicolae Milescu şi revizuită de un anonim moldovean (probabil Dosoftei) în a doua jumătate a secolului al XVII-lea.

2. Literatură secundară

COŞERIU 2009: Eugeniu Coşeriu, *Omul şi limbajul său. Studii de filozofie a limbajului, teorie a limbii şi lingvistică generală*, antologie, argument şi note de Dorel Fânaru, traduceri de Eugenia Bojoga, Dumitru Irimia, Eugen Munteanu et alii, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2009.

DRAGOŞ 1995: Elena Dragoş, *Elemente de sintaxă istorică românească*, Editura Didactică şi Pedagogică, R. A., Bucureşti, 1995.

FRÂNCU 2009: Constantin Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521-1780)*, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2009.

GLR II 2008: *Gramatica limbii române. II. Enunţul*, coordonator, Valeria Guţu Romalo, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008.

MUNTEANU E. 2008a: Eugen Munteanu, *Lexicologie biblică românească*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2008.

MUNTEANU E. 2008b: Eugen Munteanu, *Biblia de la Bucureşti (1688) în raport cu versiunile ulterioare ale Sfintei Scripturi în limba română. Un punct de vedere filologic*, în *Sfânta Scriptră şi Sfânta Liturghie, izvoare ale vieţii veşnice*, ediţie îngrijită de Pr. Lect. Dr. Mihai Vizitiu, Editura Trinitas, Iaşi, 2008.

NICULESCU 1965: Alexandru Niculescu, *Individualitatea limbii române între limbile romanice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1965.

BDD-A25916 © 2016 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 17:57:45 UTC)